

Bàn về tội buôn bán người trong dự thảo Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Bộ Luật hình sự năm 1999

Nguyễn Thị Lan*

*Khoa Luật, Đại học Quốc gia Hà Nội,
144 Xuân Thủy, Cầu Giấy, Hà Nội, Việt Nam*

Nhận ngày 03 tháng 3 năm 2009

Tóm tắt. Dự thảo Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Bộ Luật hình sự năm 1999 xây dựng Điều 119 về tội buôn bán người với cấu thành tội phạm bao quát và chặt chẽ vừa đáp ứng được yêu cầu đấu tranh phòng, chống tội phạm, vừa đáp ứng được yêu cầu về sự tương thích với pháp luật quốc tế trong tiến trình hội nhập của đất nước. Bên cạnh nhiều điểm tiến bộ đã đạt được thì Điều 119 về tội buôn bán người cũng có một số vấn đề cần cân nhắc mà tác giả nêu ra nhằm góp ý thêm cho Dự thảo.

1. Sau gần chục năm được áp dụng, Bộ Luật hình sự năm 1999 đã góp phần quan trọng vào việc bảo vệ an ninh chính trị, trật tự an toàn xã hội, bảo vệ lợi ích của Nhà nước, quyền và lợi ích hợp pháp của tổ chức, công dân, đấu tranh chống và phòng ngừa tội phạm, tạo môi trường ổn định để phát triển kinh tế - xã hội. Tuy nhiên, đến nay Bộ luật này cũng bộc lộ rõ nhiều điểm bất cập cần phải sửa đổi, bổ sung. Trước hết, đó là những bất cập về việc chưa thể chế hóa kịp thời tinh thần của Nghị quyết số 08/NQ-TW ngày 02/01/2002 của Bộ Chính trị về một số nhiệm vụ trọng tâm công tác tư pháp trong thời gian tới và Nghị quyết số 49/NQ-TW ngày 02/6/2005 của Bộ Chính trị về chiến lược cải cách tư pháp đến năm 2020; đồng thời nhiều quy định của Bộ luật chưa đáp ứng được yêu cầu đấu tranh phòng, chống tội phạm trong điều kiện xây dựng và hoàn thiện Nhà nước pháp quyền và trong bối cảnh hội nhập quốc tế... Dự thảo Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Bộ

Luật hình sự năm 1999 gần đây nhất (gọi tắt là Dự thảo) được trình trước Quốc hội vào tháng 10/2008 này theo Tờ trình số 155/TTr-CP ngày 09/10/2008 về cơ bản đã khắc phục được nhiều vướng mắc, nhược điểm của Bộ Luật hình sự năm 1999 hiện hành, đồng thời đã kịp thời cập nhật những hành vi nguy hiểm cho xã hội mới xuất hiện trong quá trình phát triển kinh tế-xã hội, khoa học, công nghệ và hội nhập quốc tế, đặc biệt là trong một số lĩnh vực mà tính quốc tế của tội phạm ngày càng xâm nhập, trong đó có Điều 119 về tội buôn bán người. Điều đó cho thấy, Dự thảo đã kịp thời khắc phục và bổ sung một tội danh mới trên cơ sở các tội danh cũ và có sự tham khảo kinh nghiệm lập pháp của nước ngoài. Tuy vậy, để nắm rõ hơn nội dung điều luật và đóng góp kịp thời những hạn chế, vướng mắc khác, trong bài viết này, chúng tôi tập trung làm rõ những ưu điểm và hạn chế của tội buôn bán người trong Điều 119 Dự thảo Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Bộ Luật hình sự để các nhà làm luật nước ta có thêm thông tin tham khảo khi thông qua Dự thảo này.

*ĐT: 84-4-37547512.

E-mail: nxiao.lan@vnn.vn

2. Điều 119 Dự thảo Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Bộ Luật hình sự quy định nội dung tội buôn bán người như sau [1]

“Điều 119. Tội buôn bán người

1. Người nào dùng vũ lực, đe dọa dùng vũ lực, lừa gạt, lạm dụng quyền lực, lợi dụng tình trạng quẫn bách của nạn nhân hay bất kỳ thủ đoạn nào khác tuyển mộ, vận chuyển, chuyển giao, chứa chấp hoặc nhận người trái với ý muốn của người đó nhằm mục đích bóc lột, thì bị phạt tù từ hai năm đến bảy năm.

Người tuyển mộ, vận chuyển, chuyển giao, chứa chấp hoặc nhận người chưa thành niên từ đủ 16 tuổi đến dưới 18 tuổi nhằm mục đích bóc lột, thì bị phạt tù từ ba năm đến tám năm.

2. Phạm tội thuộc một trong các trường hợp sau đây thì bị phạt tù từ năm năm đến mười năm:

- a) Có tổ chức;
- b) Lợi dụng chức vụ, quyền hạn;
- c) Đối với người thân thích;
- d) Để đưa ra nước ngoài;
- đ) Đối với trẻ em;
- e) Đối với nhiều người;
- g) Phạm tội nhiều lần;
- h) Gây hậu quả nghiêm trọng.

3. Phạm tội thuộc một trong các trường hợp sau đây thì bị phạt tù từ bảy năm đến mười lăm năm:

- a) Có tính chất chuyên nghiệp;
- b) Gây hậu quả rất nghiêm trọng;
- c) Tái phạm nguy hiểm.

4. Phạm tội gây hậu quả đặc biệt nghiêm trọng thì bị phạt tù từ mười hai năm đến hai mươi năm hoặc tù chung thân.

5. Người phạm tội còn có thể bị phạt tiền từ mười triệu đồng đến năm trăm triệu đồng, tịch thu một phần hoặc toàn bộ tài sản, phạt quản chế hoặc cấm cư trú từ một năm đến năm năm, cấm đảm nhiệm chức vụ, hành nghề hoặc làm công việc nhất định từ một năm đến năm năm”.

Như vậy, theo Điều 119 Dự thảo này, chúng ta có thể khái quát những dấu hiệu cơ bản của cấu thành tội buôn bán người thể hiện như sau:

Về khách thể, tội buôn bán người xâm phạm nghiêm trọng các quyền cơ bản của con người - quyền được người khác tôn trọng về danh dự, nhân phẩm, sức khỏe và hơn hết là quyền tự do của con người.

Về mặt khách quan, tội phạm này thể hiện ở hành vi tuyển mộ, vận chuyển, chuyển giao, chứa chấp hoặc nhận người trái với ý muốn của người đó bằng cách dùng vũ lực, đe dọa dùng vũ lực, lừa gạt, lạm dụng quyền lực, lợi dụng tình trạng quẫn bách của nạn nhân hay bất kỳ thủ đoạn nào khác.

Về chủ thể, thông qua cụm từ người nào cho thấy chủ thể thực hiện tội phạm buôn bán người không phải là chủ thể đặc biệt, có nghĩa là bất kỳ người nào có năng lực trách nhiệm hình sự và thỏa mãn độ tuổi chịu trách nhiệm hình sự đều có thể là chủ thể của tội phạm này.

Về mặt chủ quan, tội phạm thể hiện ở lỗi cố ý - chủ thể của tội phạm cố ý thực hiện hành vi nói trên nhằm mục đích bóc lột.

Về hình phạt, khoản 1 quy định phạt tù từ hai năm đến bảy năm và trường hợp người tuyển mộ, vận chuyển, chuyển giao, chứa chấp hoặc nhận người chưa thành niên từ đủ 16 tuổi đến dưới 18 tuổi nhằm mục đích bóc lột, thì bị phạt tù từ ba năm đến tám năm. Khoản 2 quy định hình phạt tù từ năm năm đến mười năm khi có một trong các tình tiết định khung như:

a) Có tổ chức; b) Lợi dụng chức vụ, quyền hạn; c) Đối với người thân thích; d) Để đưa ra nước ngoài; đ) Đối với trẻ em; e) Đối với nhiều người; g) Phạm tội nhiều lần; h) Gây hậu quả nghiêm trọng. Khoản 3 quy định hình phạt tù từ bảy năm đến mười lăm năm khi có một trong các tình tiết định khung như: a) Có tính chất chuyên nghiệp; b) Gây hậu quả rất nghiêm trọng; c) Tái phạm nguy hiểm. Khoản 4 quy định trường hợp gây hậu quả đặc biệt nghiêm trọng thì bị phạt tù từ mười hai năm đến hai mươi năm hoặc tù chung thân. Ngoài r

cường đạt được mục đích của hình 1

luật còn quy định tại khoản 5 trường hợp người phạm tội còn có thể bị phạt tiền từ mười triệu đồng đến năm trăm triệu đồng, tịch thu một phần hoặc toàn bộ tài sản, phạt quản chế hoặc cấm cư trú từ một năm đến năm năm, cấm đảm nhiệm chức vụ, hành nghề hoặc làm công việc nhất định từ một năm đến năm năm.

Như vậy, với việc sửa đổi, bổ sung này, Dự thảo đã kịp thời tạo ra cơ sở pháp lý để trừng trị các hành vi phạm tội buôn bán người, đồng thời tạo điều kiện thuận lợi cho quá trình hội nhập và toàn cầu hóa của pháp luật hình sự nước ta.

3. Từ những dấu hiệu này, có thể nhận xét ưu điểm rất đáng ghi nhận của Điều 199 Dự thảo là đã giải quyết được những vướng mắc của Bộ Luật hình sự năm 1999 như:

Một là, vướng mắc về cam kết quốc tế khi Việt Nam gia nhập một số điều ước quốc tế: Bộ Luật hình sự năm 1999 quy định hai điều về tội mua bán phụ nữ (Điều 119) và tội mua bán, chiếm đoạt, đánh tráo trẻ em (Điều 120) là chưa bao quát được hành vi phạm tội trong lĩnh vực này, như hành vi tuyển mộ, vận chuyển, chứa chấp; thủ đoạn cưỡng bức, lừa gạt, man trá; đối tượng tác động là nam giới... Ngoài ra, mục đích bóc lột cũng chưa được quy định là yếu tố cấu thành bắt buộc của tội phạm. Do đó, Điều 119 của Dự thảo đã sửa đổi các tội danh này để khắc phục những hạn chế trên và cũng là để phù hợp với quy định về hành vi buôn bán người của Công ước của Liên hợp quốc về chống tội phạm có tổ chức xuyên quốc gia năm 2000 và Nghị định thư bổ sung về phòng ngừa, trừng trị, trấn áp tội buôn bán người mà Việt Nam đã ký kết.

Hai là, vướng mắc về việc tạo lập cơ sở pháp lý để trừng trị những hành vi buôn bán nam giới từ đủ 16 tuổi trở lên mà hiện nay đang là lỗ hổng lớn gây nhiều khó khăn cho các cơ quan tiến hành tố tụng khi thụ lý các vụ việc liên quan đến hành vi này [2]. Ở Việt Nam đã xảy ra vụ việc một số nam thanh niên bị lừa bán sang Trung Quốc rồi bị ép làm lao động cực nhọc và bị cai quản như nô lệ. Thực tế là các cơ quan chức năng đã lúng túng rất nhiều khi xác định tội danh và có xu hướng xử lý hành vi này

theo tội danh tổ chức cưỡng ép người khác trốn đi nước ngoài hoặc ở lại nước ngoài trái phép. Tuy nhiên, nếu chúng ta xử lý như vậy có lẽ chưa đúng bản chất của hành vi phạm tội này.

Ba là, vướng mắc về chế tài hình sự chưa thật phù hợp khi người thực hiện hành vi phạm tội theo đuổi mục đích siêu lợi nhuận. Bộ Luật hình sự năm 1999 mới chỉ dừng lại ở việc quy định hình phạt bổ sung là phạt tiền từ năm triệu đồng đến năm mươi triệu đồng; phạt quản chế hoặc cấm cư trú từ một đến năm năm; và cấm đảm nhiệm chức vụ, cấm hành nghề hoặc làm công việc nhất định từ một đến năm năm ở cả Điều 119 về tội mua bán phụ nữ và Điều 120 về tội mua bán, đánh tráo hoặc chiếm đoạt trẻ em là chưa đủ mạnh để răn đe và phòng ngừa chung. Điều 119 Dự thảo đã khắc phục hạn chế này bằng việc bổ sung thêm hình phạt tịch thu tài sản và nâng mức phạt tiền bổ sung lên mức cao nhất là năm trăm triệu đồng nhằm tăng cường mục đích phòng ngừa chung của hình phạt.

4. Tuy nhiên, bên cạnh các ưu điểm đã nêu, chúng tôi cho rằng Điều 119 Dự thảo vẫn còn một số điểm chưa thật phù hợp, mà việc sửa đổi, bổ sung là cần thiết, cụ thể là:

Thứ nhất, việc quy định ý chí của nạn nhân là dấu hiệu bắt buộc của cấu thành tội phạm. Như vậy, việc thực hiện những hành vi nguy hiểm cho xã hội nói trên giả sử được sự thuận tình của nạn nhân thì đương nhiên không cấu thành tội phạm. Song, điều này lại là bất hợp lý, mâu thuẫn thể hiện ngay trong chính nội dung điều luật. Bởi lẽ, khi lâm vào tình trạng quần bách, nạn nhân thường dễ bị thuyết phục mà đồng ý bán bản thân mình hoặc dễ dàng chấp nhận việc bị bóc lột. Do đó, rõ ràng nếu vẫn sử dụng cụm từ “trái với ý muốn của người đó” thì Điều 119 đã bỏ lọt tội phạm và không phù hợp với pháp luật quốc tế khi mà Nghị định thư bổ sung về phòng ngừa, trừng trị, trấn áp tội buôn bán người mà Việt Nam đã ký kết lại ghi nhận tại khoản b Điều 3 rằng sự đồng ý của nạn nhân trở thành đối tượng của tội phạm không có ý nghĩa cấu thành tội buôn bán người [3].

Thứ hai, sẽ là cần thiết và rõ ràng hơn nữa thời sẽ phù hợp với pháp luật quốc tế

mục đích bóc lột được cụ thể hóa dù rằng việc đó chỉ mang tính chất tương đối. Mục đích bóc lột trong tội phạm này sẽ có thể là bóc lột mại dâm, các hình thức lao động cưỡng bức; hình thức nô lệ, khổ sai... Và theo quan điểm của tác giả thì mục đích bóc lột của tội buôn bán người cũng có thể là việc lấy mô hoặc các bộ phận cơ thể để cấy ghép. Sở dĩ tác giả đưa ra quan điểm như trên là vì ở Việt Nam gần đây xảy ra vụ việc một sinh viên vì muốn kiếm một khoản tiền để trang trải cho những khó khăn của cuộc sống đã đồng ý bán thận của mình thông qua một kẻ môi giới. Kết quả là sinh viên đó đã tử nạn mà không hề biết rằng số tiền cậu nhận được khi bán đi một quả thận trên cơ thể mình chỉ bằng một phần mười so với số tiền hoa hồng cậu còn mỗi được hưởng. Hiện tượng bán thận đang ngày càng trở nên phổ biến ở không chỉ ở Việt Nam mà còn ở nhiều quốc gia đang phát triển trên thế giới. Điều đó kéo theo cơ hội kiếm tiền cho những kẻ làm trung gian, kẻ môi, và đặc biệt nguy hiểm cho xã hội ở chỗ vì mỗi lợi kích xù mà những kẻ môi giới không quan tâm đến tình trạng sức khỏe của người khác hay chất lượng của cuộc phẫu thuật lấy nội tạng. Những người này chỉ miễn sao nhanh chóng lấy ra được phần cơ thể mong đợi. Hậu quả của sự vô trách nhiệm và sự lóa mắt trước tiền bạc có thể là sự đánh đổi cả mạng sống của con người chứ chưa nói đến sự sa sút trầm trọng về sức khỏe sau các cuộc phẫu thuật, gây nhiều phần nộ trong gia đình nạn nhân và cả trong dư luận xã hội.

Bên cạnh đó, việc dùng các thủ đoạn để móc nối quan hệ giữa người muốn bán một bộ phận cơ thể nào đó với người cần mua để cấy ghép hoàn toàn không khác gì hành vi khách quan của tội buôn bán người: cũng có thể là dùng vũ lực, đe dọa dùng vũ lực, lừa gạt, lạm dụng quyền lực, lợi dụng tình trạng quẫn bách của nạn nhân hoặc bất kỳ thủ đoạn nào khác để tuyển mộ, vận chuyển, chuyển giao, chứa chấp hoặc nhận người nhằm mục đích bóc lột. Khách thể bị tội phạm xâm hại cũng thuộc nhóm khách thể của tội buôn bán người: sức khỏe của con người bị xâm hại; việc mua bán các bộ phận cơ thể của con người cũng là một việc làm vô nhân

đạo mà nhìn từ một góc độ nào đó cũng là sự xâm hại đến nhân phẩm của con người.

5. Tóm lại, từ những điểm hợp lý và chưa thật hợp lý về Điều 199 Dự thảo, theo quan điểm của chúng tôi để khắc phục những nhược điểm đã nêu, tác giả xin đưa ra mô hình lý luận của Điều 119 về tội buôn bán người (mới), trong có hai nội dung đã thay đổi so với Dự thảo: 1) bỏ đi cụm từ “trái với ý muốn của người đó”; và 2) bổ sung phần liệt kê cụ thể các mục đích bóc lột ở khoản 1 của điều luật. Theo đó khoản 1 sẽ được sửa thành: “Người nào dùng vũ lực, ... hay bất kỳ thủ đoạn nào khác tuyển mộ, ... hoặc nhận người trái với ý muốn của người đó nhằm mục đích bóc lột như: bóc lột mại dâm và các hình thức bóc lột tình dục khác; các hình thức lao động hay dịch vụ cưỡng bức; nô lệ hay những hình thức tương tự nô lệ, khổ sai hoặc việc lấy các bộ phận cơ thể..., thì bị phạt tù từ ...”.

Như vậy, chúng ta sẽ có mô hình lý luận của toàn bộ Điều 119 về tội buôn bán người (mới) như sau:

“Điều 119. Tội buôn bán người

1. Người nào dùng vũ lực, đe dọa dùng vũ lực, lừa gạt, lạm dụng quyền lực, lợi dụng tình trạng quẫn bách của nạn nhân hay bất kỳ thủ đoạn nào khác tuyển mộ, vận chuyển, chuyển giao, chứa chấp hoặc nhận người nhằm mục đích bóc lột như: bóc lột mại dâm và các hình thức bóc lột tình dục khác; các hình thức lao động hay dịch vụ cưỡng bức; nô lệ hay những hình thức tương tự nô lệ, khổ sai hoặc việc lấy các bộ phận cơ thể..., thì bị phạt tù từ ... năm đến ... năm.

Người tuyển mộ, vận chuyển, chuyển giao, chứa chấp hoặc nhận người chưa thành niên từ đủ 16 tuổi đến dưới 18 tuổi nhằm mục đích bóc lột, thì bị phạt tù từ ... năm đến ... năm.

2. Phạm tội thuộc một trong các trường hợp sau đây thì bị phạt tù từ ... năm đến ... năm:

- a) Có tổ chức;
- b) Lợi dụng chức vụ, quyền hạn;
- c) Đối với người thân thích;

- d) Để đưa ra nước ngoài;
 đ) Đối với trẻ em;
 e) Đối với nhiều người;
 g) Phạm tội nhiều lần;
 h) Gây hậu quả nghiêm trọng.
3. Phạm tội thuộc một trong các trường hợp sau đây thì bị phạt tù từ ... năm đến ... năm:
- a) Có tính chất chuyên nghiệp;
 b) Gây hậu quả rất nghiêm trọng;
 c) Tái phạm nguy hiểm.
4. Phạm tội gây hậu quả đặc biệt nghiêm trọng thì bị phạt tù từ ... năm đến hai mươi năm hoặc tù chung thân.
5. Người phạm tội còn có thể bị phạt tiền từ ... triệu đồng đến ... triệu đồng, tịch thu một phần hoặc toàn bộ tài sản, phạt quản chế hoặc cấm cư trú từ ... năm đến ... năm, cấm đảm

nhiệm chức vụ, hành nghề hoặc làm công việc nhất định từ ... năm đến ... năm”.

Tài liệu tham khảo

- [1] Dự thảo Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Bộ Luật hình sự năm 1999 được trình trước Quốc hội vào tháng 10/2008 này theo Tờ trình số 155/TT-CP ngày 09/10/2008.
- [2] Nguyễn Thanh Trúc, *Khái quát về tính tương thích của hệ thống pháp luật Việt Nam với Nghị định thư về chống buôn bán người bổ sung Công ước của Liên hợp quốc về chống tội phạm có tổ chức xuyên quốc gia*, Bài phát biểu tham luận tại Chương trình Hội thảo "Pháp luật, cơ chế quốc tế, khu vực và quốc gia về bảo vệ người lao động ở nước ngoài" do Hội Luật gia chủ trì ngày 11, 12/1/2008 tại Trung tâm Hội nghị quốc tế Hà Nội.
- [3] Nguyễn Ngọc Anh, Nguyễn Đăng Nam, Việt Nam và sự tham gia Nghị định thư về chống buôn bán người, đặc biệt là phụ nữ và trẻ em, *Tạp chí Tòa án Nhân dân*, số 24 (2007) 20.

On offense trafficking in the Law amending and supplementing some articles of the Penal Code 1999

Nguyen Thi Lan

*School of Law, Vietnam National University, Hanoi,
144 Xuan Thuy, Cau Giay, Hanoi, Vietnam*

The draft Law amending and supplementing some articles of the Penal Code of 1999 to build the 119 offenders on trading with the crime to cover tightly and just meet the requirements and fight against crime, just meet the requirement of compatibility with international law in the process of integration of the country. Besides the many progressive achieved the Article 119 offense traders who also have a number of issues need to consider that the authors have to comment for the Draft.

